

A Kölcsey Társaság füzetei (II.)

E folyóirat egyik jóval korábbi számában (Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2000. 8. sz. 48–53. p.) tudósítottunk arról, hogy a Magyar Irodalomtörténeti Társaság szorgalmazására 1988-ban megalakult a Kölcsey Társaság, a költő szülőhelyéhez, Szatmárcsekéhez közeli székhelyen, Fehérgyarmaton. Itt alapozódott és indult, elsősorban az irodalmi, de a közművelődési, kulturális programokat megfogalmazó értelmiségi közösségnek a sokoldalú tevékenysége. Középpontban – hosszú távra tervezve –, a Kölcsey-kultusz ápolása, a reformkor kiemelkedő alakja életművének feltárása, tudományos igényű feldolgozása, szélesebb körű megismertetése állt és áll mind a mai napig.

Az első, közel másfél évtized munkálkodásának, hagyományörző tevékenységének kiadványozásban megtestesült eredményeiről már szoltunk tehát. Alábbiakban az azóta eltelt időszak, a 2000 után megjelentetett kötetekre irányítjuk a figyelmet, azokra, amelyek betekintést engednek az újabb kutatási területekre, s bizonyítják a *Himnusz* költője szellemének jelenvalóságát, továbbélő hatását.

A Kölcsey-életmű kutatásának igen fontos részterületét képezi a költő halálára, temetésére, végső nyughelyének körülményeire vonatkozó kérdések tisztázása, az azokra adott tudományos igényű válaszok. A szatmárcsekei temető ősi kultúrák rekvizitumait idéző különlegessége, a magyar temetkezési szokásoktól eltérő, archaizáló stílusjegyeket hordozó jellege, a fejfa-sírjelek egyedisége régtől magukra vonták a figyelmet. Szélesebb körben keltettek érdeklődést, e témában korábban néprajzi dolgozatok is születtek.

A magyar család-gyökerű Amadeo Boros *Csónakutazás a halál után* című kötet a legújabb ebben a sorban – alcíme szerint *Kultúranropológiai és etnológiai vizsgálatok a szatmárcsekei csónak alakú fejfák tárgykörében*. Ő a jelzett szempontok komplexitásában elemezte és kötetében összegezte vizsgálódásának ebbeli eredményeit. Az olvasmányos modorban élénk tárt szakszövegben szó esik mindarról, ami a népélet, a néphagyomány kérdése, és a gyász kapcsán az itt élők hitvilágával, halottkultuszával kapcsolatban megfigyelhető volt. Ebből az ismeretanyagból eredeztetve jutott el a szerző következtetéseivel a csónak alakú fejfák történetének rekonstrukciójáig.

A másvilági létre vonatkozó végső titkok bár megfejthetetlenek, a szövegből idézzük: ... *a fejfákba vésett betűk* (ABFRA), *a boldog feltámadás hitéről és reménységéről* szólnak. Az impozáns síremléssel együtt hirdetik Kölcsey jelenvalóságát.

A kötetet gazdag bibliográfia és fekete-fehér fotódokumentáció egészíti ki.

A következő mű, Csorba Sándor *Kölcsey Ferenc utóéletének első évtizedeiből* címmel, sok, eddig nem ismert ténnyel, értékes nővummal gazdagítja az életműre

vonatkozó irodalmat. A szerző levéltári bűvárkodásainak, a hagyatékkal kapcsolatos szemléinek publikussá vált eredményét hét tematizált fejezetben tárja elénk. Az első tanulmány *Kölcsey Ferenc halála, temetése és első síremléke* érzékletes leírásában a költő betegségére, utolsó napjaira, s az azt követő gyászos eseményekre vonatkozó eredeti forrásokból (pl. a csekei Református Egyházközség Anyakönyve), továbbá főként Kölcsey Antóniának és Kölcsey Kálmán nevelője, Obernyik Károlynak naplójából merít. Érdekességnek számító történeti tények idézik a jelzett múltat. Petőfi például, 1846 őszen több ízben is látogatta a *Szent sírt, melyben a legnemesebb szívek egyike hamvad! Halmánál nincs kőszobor, melyre neve volna felírva...* Mindez felvetette egy panteon építésének a gondolatát. Ennek első változata – a ma látható korinthuszi oszlopfős csarnokot megelőzően – 1856-ban a tört márvány-oszlopos síremlék került felállításra. Sírja kegyeleti helyé vált, s a magyarság számára nemzeti kultuszteremtő erővé nemesedett. A könyv további, eseménytörténetet rögzítő dolgozatai a kor hangulatát idézik (birtokának sorsa; arcképének megfestése; műveinek első kiadása stb., köztük a *könyvtáráról* írt, szakmabeliek számára sokat mondó).

A több szálon futó Kölcsey-életmű kutatás megint más aspektusát jelzi a költő közel tízéves hivatali működése dokumentációjának feltárásából született kötet, a *Kölcsey Ferenc nótáriusi fogalmazványai Szatmár vármegye levéltárában*. Kiss András a kolozsvári intézmény főlevéltárosa öt évtizedes kitartó munkájának eredményeként gyűjtötte össze Kölcsey vármegyei jegyzőként saját kézzel írt fogalmazványait. Azokat az iratokat – ahogy Kiss írja – „...amelyekben nem nehéz felfedezni a vármegyei ügyintézés kormányzásban játszott szerepét, nyilvános politikai szereplése során elhangzott beszédeinek, javaslatának, egyszóval a politikus Kölcsey közéleti megnyilvánulásainak csíráit.” A műfajilag egységes forrásgyűjtemény szerkesztési feladatát Csorba Sándor vállalta magára. Tartalmi, formai jegyek alapján rendszeretellen közül a Kölcsey-féle beadványok, átiratok, leiratok anyagát, és magyar fordításban is megtalálhatók a latin nyelvű fogalmazványok. A kötetet Kiss András előszava vezeti be, és a szerkesztő utószava zárja. A Füzetek 14. tagja tovább árnyalja a Kölcseyről alkotott pályaképet: az országgyűlési követként megismert tekintélyes politikus hivatali működését a hozzáértés, körültekintés, rendszeret jellemezte.

A Társaság 15-ös sorszámmal jegyzett füzete – János István *Századok öröksége* című szövegválogatása – joggal nevezhető hézagpótló antológiának. Az irodalomtörténész Szabolcs-Szatmár-Bereg megye kultúrtörténeti, irodalmi múltjára, vonatkozó, korábban folyóiratokban már megjelent esszéit, tanulmányait gyűjtötte egybe. A színes tematikát felvonultató dolgozatok nagy időívet fognak át, s a folyamatosság mélyáramában közvetítenek kultúrhistoriai háttérű prózai és lírai üzeneteket a régvolttól a máig. A szerző szándéka, célja – úgy véljük – éppen az, hogy az olvasót nagy léptekkel végigkalauzolja az *Irodalom és reformáció Kelet-Magyarországon a XVI. század végén* című írásának mondanivalójától, a XXI. századi jelenig, a *Költők a keleti régióban* – az 1982-ben indított, *Tiszta szívvel füzetek*-sorozat alkotói munkáinak bemutatásáig. Tanulmányai között megtalálhatók a hagyományörzés szempontjából kiemelten fontosak, a máig tartó hatásukkal megkerülhetetlenek, „*A fényre lépő ember*” (Bessenyei György); „*A dalköltőn fekszik átok*” (A lírikus Kölcsey); *Krúdy és a magyar múlt* (A három király törté-

nelemlátása); „*Nyugat csapatának keleti zászlója*” (Tisztelgés Móricz Zsigmond prügnyi emlékházánál). Írásaiban foglalkozik továbbá olyan témákkal, amelyek régióbeli kuriozitásuk miatt is figyelmet érdemelnek, mint például a kéziratos költészet. A kötetet Csorba Sándor szerkesztette.

(*A válogatás a XX. század Hymnus-értelmezéseiből*, a sorozat tizenhatodik füzetének második kiadás. A műelemzéseket tartalmazó füzetet, e folyóirat korábbi, jelzett 2000. 8. számában már ismertettük.)

„*Hazámat, nemzetemet mindég lángolva szerettem; magyarnak lenni büszkeségem volt, lesz örökre!*” Eme sorokat Kölcsey Pozsonyból írta legjobb barátjának, Szemere Pálnak az 1833. március 20-án keltezett levelében. Szatmár vármegye követeként az ott tartott országgyűlésen képviselte a rábizott közügyet, s a szövegből kiragadott mondat jól példázza a költő–politikus hitvallását, következetes magatartását. A levél megírásának egyébként a következő oka volt: Kölcsey akkortájt készítette elő műveinek kiadását, és Szemere szerkesztői minőségében volt segítségére ebben, ezért kért tőle életére, pályájára vonatkozó tájékoztató adatokat. A *Kölcsey Ferenc önéletrajzi levele és Hymnusának idegen nyelvű fordításai*ból című, a jelzett forrásanyagot filológiai gondossággal feldolgozó munka a sorozat tizenhetedik füzeteként 2007-ben látott napvilágot. A levél két változatban, autográf, valamint magyarázattal kiegészített szövegközlésben szerepel. Érdekes, értékes információt nyújt az olvasónak Kölcsey tanulmányairól, olvasmányairól, ismeretségi köréről, költői karakteréről. A kötet mellékletében a *Hymnus* fordítása található, több nyelven. A kötethez Imre László egyetemi tanár írt útbaigazító előszót. Szerkesztette és jegyzetekkel ellátta Csorba Sándor irodalomtörténész.

A tizennyolcadik füzet, értékorientált összegzés a Kölcsey Társaság működéséről. Megalakulásának 1987. évi előkészületeitől 2008-ig követi nyomon az ott folyó, nemzeti elkötelezettségű, kulturális hagyományörző és -élesztő tevékenységet. Ez a nem mindennapi múltidézés sajátos dokumentációban tárul elénk. A magyar reformkor nagy gondolkodójának alakját, a *Hymnus* költőjének, a szabadságeszme és felelősségtudat képviselőjének kiválóságát, a jelenben élő, kortárs értelmiségiek legjobbjai idézik, méltatják. Lélekemelő helyen, Kölcsey sírjánál, a szatmárcsekei temetőben meg a település református templomában, és reményt keltő időben, a *Hymnus* születése dátumához kötötten, a Magyar Kultúra Napján. Az itt tapasztalt, mással össze nem hasonlítható ünnepélyesség, a megszólalók emelkedettsége – köztük államfők, egyházi méltóságok, a művészeti élet reprezentánsai – nyilatkozatai, avató- és emlékbeszédei, valamint a hazafias érzelmű gyülekezet részvétele, felhangzó közös éneke, társadalmi életünk kivételes alkalmává avatják minden évben ezt a napot.

A Csorba Sándor irodalomtörténész szerkesztésében, Imre László egyetemi tanár előszavával közreadott kötet azon túl, hogy közelbe hozza ennek a polgári szellemiségű Társaságnak az életét, a magyarság jobblétéért való közös munkálkodás kötelességére is figyelmeztet. Reméljük, hogy a sorozat nem ez utóbbi, *Társasági élet Almosdon innen, Csekén túl* című, számadás jellegű kötetel zárul, hanem majd továbbiak segítik ébren tartani a nemzeti imádságunk költőjének életműve iránti érdeklődést, tudatosítva fontosságát.

Futaky László